

מקדונלד, ג'ימז גרוור (1886-1964)

(James McDonald). נציב עליון לענייני פליטים מגרמניה, השגריר האמריקני הראשון בישראל. מ' היה פרופסור להיסטוריה באוניברסיטת אינדיאנה. ב-1919-1933 היה יושב-ראש החברה למדיניות חוץ בניו יורק. מעורבותו בבעיית הפליטים היהודיים גרמה עימות בינו ובין פקידי משרד החוץ. ביקוריו בגרמניה שיכנעוהו שהנאצים נוטים לפתרון רדיקלי של 'בעיית היהודים'. יומיים אחרי החרם שהכריזו הנאצים על היהודים ב-1 באפריל 1933, הגיב מ' על האירועים ברייך בנאום בפני 'החברה למדיניות-חוץ', והביע יאוש נוכח התפיסה האנטישמית של משרד החוץ בווישינגטון בנוגע למצבם הקשה של היהודים. בעקבות מעורבותו הגוברת של מ' במשבר הפליטים נוצר קשר בינו ובין ג'יימז רונברג, פליקס ורבורג, מילדרד ורטהיימר והאחים הרברט ורתור לימן (להמן), התומכים הכספיים בסוכנויות היהודיות הפרטיות שהיו פעילות למען יהדות גרמניה, ובמיוחד ה'ועד היהודי האמריקני' וה'ג'וינט'. בהשפעתם ובהשפעת רימנד פוזדיק, נשיא קרן רוקפלר, נתמנה מ' לראש המשרד לענייני פליטים (יהודים ואחרים) מגרמניה שהוקם אז במסגרת חבר-הלאומים. מכיוון שבעיית הפליטים היהודים היתה אז הגדולה ביותר בהיקפה, הוקמה במשרד המחלקה לענייני יהודים, בראשותו של הציוני הבריטי נורמן בנטויץ'. מ' הכין תוכנית מקיפה של פעולות עזרה בתחומי הכלכלה, התחיקה והמדיניות. ואולם, בהתחלה נאלץ להתמודד עם בעיות שהפכו את משרדו לחסר-אונים למעשה. מינויו של יושב-ראש אמריקני לסוכנות של חבר-הלאומים היה חריג, מכיוון שארצות-הברית לא היתה חברה בארגון הבין-לאומי. שלא כמאמצים הומניטריים אחרים של החבר זכתה הוועדה בתמיכה מעטה מצד משרד החוץ בווישינגטון.

במיוחד גילו משרד החוץ של בריטניה ושל צרפת חוסר רצון לתמוך בו. גרמניה, שאך מקרוב פרשה מן החבר, טענה שפעילותו של מ' היא התערבות בעניינה הפנימי, ולא קיבלה בברכה את פעולות הוועדה. בהעדר תקציב, כיסה הג'וינט 90% מהוצאות הניהול של המשרד. בעקבות פרסום חוקי נירנברג ב-1935 נוספו פליטים חדשים בכוח. מ' המיואש החליט להתפטר ולעשות זאת בצורה דרמתית, כדי להעלות את בעיית הפליטים לכותרות. הצהרת ההתפטרות שלו שנמסרה ב-3 בדצמבר 1935 זכתה בפרסום נרחב, והאשימה את ממשלת גרמניה בתכנון השמדה גזעית. את חברי חבר-הלאומים גינה מ' על אדישותם חסרת-הלב לגורל הפליטים:

'אינני יכול להחריש... כאשר מדיניות פנים [של גרמניה] מאיימת על הידרדרותם של מאות אלפי אדם, השיקולים של דקדוקי דיפלומטיה חייבים לפנות מקום לשיקולי אנושיות פשוטה'. ההצהרה הודפסה בשלמותה, בתוספת 40 עמודים של חומר מסייע, בניו יורק טיימז'.

בעקבות האנשלוס של אוסטריה במרס 1938 והחרפתה של בעיית הפליטים חל שינוי במדיניות ממשלת פרנקלין דלנו רוזולט והנשיא יזם את 'ועידת אויאן' לדין בבעיות הפליטים. רוזולט גם יסד מעין סוכנות ממשלתית – ה'ועדה המיעצת של הנשיא לעניני פליטים מדיניים', שנועדה לקשר בין הסוכנויות הפרטיות המרובות העוסקות בענייני הפליטים ובין הממשל. מ' מונה לעמוד בראש הוועדה אך שוב – בלי תקציב ובלי שכר.

במהרה גילה מ' כי הבעיות שניצבו בדרכו בהיותו ראש המשרד של חבר-הלאומים, חזרו ונשנו בעוצמה רבה יותר במסגרת האמריקנית הפנימית. כמעט כול הצעה שנותבה דרך ועדת הנשיא להקלת גורל הפליטים, נדחתה בידי משרד החוץ בנימוקי חוקיות, מעשיות או, לרוב, בטענה שהדבר יסכן את בטחון ארצות-הברית עקב כניסת מרגלים. לבסוף הגיע מ' לידי עימות ישיר עם משרד החוץ, כאשר נדחתה כניסת מנהיגים אירופים בולטים מתנועות הפועלים או אישים בתחום הפוליטיקה והתרבות, שוועדת הנשיא המליצה להתיר את כניסתם. לאחר שריפו את ידיו, דחה מ' הצעה מעורפלת לעמוד בראש המשלחת האמריקנית לוועידת ברמודה באפריל 1943.

למ' חרה במיוחד ההסכם בין הממשלות למנוע הגירה בהיקף גדול למקום המיקלט ההגיוני ביותר – ארץ-ישראל. במרוצת השנים זכה המפעל הציוני להערצתו שלא ברצונו. עקב היותו מקובל על ראשי הציונים בארצות-הברית מונה מ' לחבר בוועדה האנגלו-אמריקנית לחקירת בעיית ארץ-ישראל, שהקימו בריטניה וארצות-הברית ב-1945. אך ממשלת הלייבור בבריטניה דחתה את המלצתה של הוועדה להתיר מיד כניסת 100,000 ניצולים יהודים עקורים לארץ. אחרי הקמת מדינת ישראל במאי 1948 נתמנה מ' לשגריר הראשון למדינה היהודית, והחזיק בתפקיד עד 1951. עד למותו גילה מעורבות עמוקה בעניינים ציוניים.